

50

№ 0

25-тиріччя авіації

І. Шевченко

...Ах, пісень моїх не якоріте!
Хай наповнює вітрила вітер!
Хай тремтить стрункої шхуни стан!
Деж ти грізний, неблаганний,
Распронятий Тримунтан?!

...Вип'ємо, друзі, терпкого вина—
Синя безмежність ним повна до дна!
Тут не до шкотів і не до вант!

...День умре, сконає за Стамбулом,
(Відгомін неясний лиш почусмо).
Серце стиснеться на мент...
Пронесеться по-над морем
Роскуйовджений Пунент.

флоти і практично в їх у повітряних
тах. Цією практикою заведено, що по
флота з 450 аеропланів, залітаючи за фронт
на 100 кілометрів може струїти іпритом 24 кв.
кілометри, висипаючи цієї отруйної речовини
по 10 тон на кожний кв. кілометр. Щоб знищи-
ти місто, така флота мусить зробити нальотів:
на Москву—19, на Ленінград—4, на Київ—3
і на Смоленськ—1.

Але справа посувається досить квола—за відсутністю відповідних коштів і належної уваги з боку широких кол суспільства.

Пролетаріаті треба як найшвидше опанувати цю авіотехніку, посприяти розвитку її далі й використати як найдоцільніше в переможній боротьбі за соціалізм у світовому масштабі.

А. КАСЯЧЕНКО.

Дата пд.—17-го грудня 1903 року, вважалась початком авіації тому, що з цього часу бр. Райт, продовжуючи невпинно працювати над удосконаленням своєї машини, врешті вивели її в люде. Через рік—1-го грудня 1904 року вони вже тричі тис в повітрі 4 хв. 52 сек. і пролетіли 4,5 кілом., ще через рік (5 жовтня 1905 року) вони вже за 38 хвилин пролетіли 88,9 кіл., а приїхавши до Європи Вільбур Райт у Парижі 18-го грудня 1908 року зробив вже справжній полет, пролетівши за 1 год. 56 хв.—100 кілометрів і на висоті 110 метрів. Це було лише 20 років тому назад.

Аероплан став зараз могутливою військовою зброєю, величезної ваги транспортним засобом і що-року завоює собі все інші й інші ділянки на культурно-господарському фронті: аеро-фотографування землі, боротьба зі шкідниками, розшукування риби в морі і т. інш. У всіх цих галузях аероплан щодня робить все більші й більші досягнення. Ці досягнення здаються мало ймовірними, коли порівняти їх з першим польотом аероплана, що відбувся чверть віку тому назад.

Перший польот тривав лише 59 секунд і був довжиною лише 260 м., а цього року італійці Ферраріа і Дель Прете за 58 год. 57 хв. льоту, не сідаючи, пролетіли 7.668 кілометрів.

Райтів аероплан 20 років тому літав зі швидкістю приблизно 50 кілометрів за годину, а зараз найвища швидкість порівнює вже 500 кілометрів за годину. Важив Райтський аероплан 355 кілограмів і мав Мотора лише на 8 кін. сил, а сучасні повітряні гіганти, от як гідролонка системи Рорбаха «Ромар», що виставлена на останній виставці в Берліні, має вагу в льоту 19 тонн (17.000 кілограмів) і має 3 мотори по 500—720 кін. сил—отже загальну потужність 1.500—2.000 к. с. Цей аероплан бере 12 пасажирів а багажнем і має ще 4 чоловіка екіпажу, а всього 16 душ, а перший аероплан летів одного пілота піднісся. Мотор першого аероплана, маючи лише 8 кін. сил важив 62,7 кгр., а зараз вже мотор на 400 к. с. вважається малим; багато заводів будуть тепер мотори на 500 та 600 кін. сил, а в окремих ви-

Всі ці вдосконалення дали можливість зробити ті величезні океанські перельоти, що про них ми вже згадували. Найцікавішим з цих перельотів був переліт з 31-V—по 6-VI Великого чи Тихого океану за три етапи на тріохмоторовому суходільному аероплані Фоккера. Летіло 4 душі: пілот, його помічник, аеронавігатор і радист. В перший етап—від Сан-Франциско до островів Голлоулу (3.875 кілометрів) взяли з собою 4.390 літрів бензину і вся вага аероплана досягала 6.540 кіло. Переліт тривав 27 годин 27 хвилин і коли сіли, в баках лишилося ще 720 літрів бензину. В другий етап від Голлоулу до о. Сува, що в архіпелазі Фіджі—5.000 кілометрів—треба було взяти бензину ще більше—аж 4.480 літрів і вага аероплана стала така велика, що довелося, щоб розігнатися перед зльотом перелітати на другий острів—Гаваї,—бо для зльоту потрібне було рівне поле біля 1.400 метрів завдовжки. Це був найнажчий переліт, бо довелося пробути в повітрі аж 34 год. 33 хв. Останній переліт в 2.888 кілометрів пролетіли за 21 год. 35 хв.

Таким чином весь переліток з Окленда, що біля Сан-Франциско та до Вризбена в Австралії довжиною в 11.923 кілометрів було зроблено за 83 год. 35 хв. з середньою швидкістю в 142 кілометри за годину.

Такі досягнення авіації за 25 років. Випищення її й розвиток якраз припадає, як ми бачимо, на період найекаженішого розвитку капіталізму в його останній формі—імперіалізму. Тому не дивно, що імперіалісти використовували авіацію в своїх інтересах, як засіб швидкого й міцного сполучення зі своїми колоніями, а головне в своїх грабіжницьких заходах, як дуже добру зброю. Виявилось, що повітряною флотою, ще краще, як морською, можна тримати в цілковитому послухоу народи колоній та напівколоній й виснажувати їх мало не до останку. Скрізь, де поневолені народи робили повстання чи будь-які спроби спекатися цього здріствя, імперіалісти побудували авіаційні бази (Франція в Мороко, Англія—в Іраді) й як тільки спалахне найменше заворушення, зараз капітають ескадрилі аеропланів й бомбами палять оселі, а кулеметами нищать худобу. Вигода тут для капіталістів у тім, що замість великої й малорухливої піхоти й артилерії, можна тримати повітряну флоту, що в випадку потреби швидко палять в місцевість, охоплену повстанням, й шіаї гори чи інші непрохідні хащі не можуть врятувати повстанців від убивчого воюю повітряних ескадриль. До властивість авіації, як дайкрашої зброї для нападу, капіталістичні країни дуже добре засвоїли й зараз одна перед одною будують собі все більші й могутніші повітряні

Наша думка

В № 47 за 1-ХІІ к. р. «Культури і Побуту» аналізуючи стан 1-го Держтеатру для дітей, тов. М. Н. в статті «Безпритульний», ухилив багато уваги Харківському Окружному Управлінню Видовищних Підприємств. Автор статті дає багато порад і вказівок на адресу УВП, вивчаючи одночасно повне незнання організаційної системи УВП, його завдань та плану роботи.

Оскільки УВП, як система, упорядкування театральної справи, зараз все поширюється, вважаємо потрібним подати хоч коротенько відомості про структуру і завдання цієї організації.

Округове УВП має об'єднати в своїй мережі всю видовищну роботу крім того, що має республіканське значіння (напр. театр «Червона Рівня» і тому подібне не має «неприродного», вважає автор статті, в сполученні в сітці УВП таких підприємств, як театр для дітей та ерета. Особливо, коли знати, що зараз ерета в підприємство експлуатаційне і що перед УВП повстає питання про капітальне будівництво української музичної комедії. Поза експлуатаційними підприємствами УВП має такі установи, що ведуть важливу й відповідальну роботу: Державний Червонозаводський театр, що має найвідповідальніші завдання в Червонозаводському робітничому районі; пересувний Робсельтеатр для обслуговування сел округи; і-й Держтеатр для дітей.

УВП, маючи певні директиви і зберігаючи старі контрольні цифри, розподіляє місцевий бюджет, який переводиться з сезонного на річний кошторис Державний Червонозаводський театр; організувало річну працю пересувного Робсельтеатру, який з початку свого існування не мав сезонної роботи і з наступного бюджетового року УВП має завдання перевести на річний бюджет Держтеатр для дітей.

Коли піти за порадою автора статті і передати Держтеатр для дітей до Соцвиху, то далі потрібно Робсельтеатр передати Окрполітосвіті, а це і робити не потрібно, де нема УВП, і це буде поз'являти назад, а не розвитком і зміцненням системи УВП. Це особливо неправильно після статті наркома Освіти т. М. Скрипника в «Вісник» про завдання Управління Мистецтв.

Далі автор радить зібрати громадську думку, назавжди Держтеатру для дітей «чи то в вигляді Худради, чи в вигляді диспутів».

ХОВП має зашифрувати зв'язок з громадськістю і організувати на чергові Худради при УВП, а) Худради ДТД, ДТДД і Музкомедії.

На всіх цих підприємствах Худради, що складаються з представників партійних, радянських, професійних і театральних громад-

ських організацій та преси, а в Держтеатрі для дітей — з представників бюро дитруху, установ Соцвиху та юнацької преси. При ДТДД крім того є делегатські збори від дітей та комітет господарського сприяння розвитку театру. Зазначені організації і впливають на всю роботу театру. По театрах улаштовуються обговорення н'єс, планів постановок та громадські перегляди. Крім цього ведуть роботу виробничі наради.

Нарешті вважаємо потрібним внести поправку в неприпустиму помилку та плутанину автора статті, який заявляє, що УВП «має в своєму віданні «Народний театр», і далі, що «УВП перевело народний театр на річний бюджет».

Вважаємо потрібним довести, що такої театральної організації, як «Народний театр» — УВП ніколи не організувало і зараз не має в своїй мережі.

Не серйозно

Дуже вдалий художній раді ХОВП за таке повне і докладне ознайомлення з організаційною структурою і завданнями Управління Видовищних Підприємств. Адже ж, вміщуючи свою замітку «Безпритульний» в такому громадсько-політичному органі, як «Культура і Побут», а найменше мав на думці виступати як знавець або фахівець театральної справи, а тим більш організаційної системи УВП.

На жаль у своїй далішній відповіді, помінявши висунути в замітці організаційні пропозиції (можливо де в чому хибні?), художня рада замість ясної відповіді на них тільки запутує справу, а не вносить ясності.

Перша, принципова, як що можна так висловитися, пропозиція: передати театру для дітей у відання органів Наросвіти. Замість ясної відповіді, в чім хибна ця думка і що гадає далі зробити УВП, щоб поліпшити стан театру і не давати приводу для висунування подібних думок, Художня рада вступає на організаційний але мало вдалий шлях читання між рядками, обвинувачуючи мене в бажанні передати Робсельтеатр (!) до Політосвіти (до речі про Робсельтеатр і яні словом не згадував) і роблячи в цього зв'язку несподівані висновки про мою «опозицію» до основних положень статті НКО т. М. Скрипника. Гірший гатунек спростовання — накласти свої думки неприємно чомусь авторові і вдаватися навіть до методів деякого морального терору.

Друга — річний бюджет театр для дітей —

Коли автор під цим розуміє, очевидно, Державний Червонозаводський театр, то треба міцно підкреслити, що «Народний театр», добре відомий в минулому харківському театральному житті, як старий побутовий театр, мав в останні роки культурного будівництва безумовно певні ідеологічні завдання і певні націоналістично-етнографічні ознаки і тому не міг бути знаряддям нового театрального будівництва, не міг бути чинником нової української соціалістичної культури, не міг виконувати великих завдань, що стоять зараз перед Державним Червонозаводським театром в робітничому районі.

Отже, коли автор знову викликає до життя те, що мало певну ознаку і значіння під назвою «Народний театр», то цим робить позитивну помилку, або виявляє певні боки знайомство з українським театральним процесом.

Художня рада при ХОВП.

пропозиції, обгрунтована цілком, хоч може на думку УВП і хибними, але серйозними даними. УВП не заперечує цієї пропозиції (значить вона не хибна?) але тут таки своєю відповіддю підтверджує нашу думку, що на театр для дітей звертається значно меншу увагу, ніж на театр Червонозаводський. (Червонозаводський, а не Народний — визнаючи формальний ляпсус), бо театр для дітей в справі переведення на річний бюджет все ж таки перенесено в останню чергу. Хіба на думку Художньої Ради нормально, коли театр для дітей відкриває свої двері на місяць-півтора пізніше після настання листопада? Хіба не можна і не повинно випристати літній сезон для підготовки нових н'єс і для показу театру школярам інших міст України. Хіба, нарешті, Художня Рада не згодна з тим, що планистські обочі сили невідомо відбиваються на кожному виробничому, будай і театральному?.

Нарешті третя — потреба зібрати навколо театру громадську думку, щоб театр не був «безпритульним». Художня рада відповідає, що така думка належить театру с, і навіть робота театру освітається в юнацькій пресі. Маємо сміливість думати, що цього ще не досить, що крім юнацької преси роботу театру для дітей треба освітлювати і в загальній пресі, як освітається робота інших театрів. Тоді не буде таких постановок, як торішні «Любов і дим», тоді не буде приводу для таких статей, як «Проти міщанської навали в театрі для дітей» М. Мотузка, вміщеної так само в «Культури і Побуті».

Організувати нове технічно-економічне видавництво на Україні

Гасла індустріялізації не знайшли відгуків в діяльності видавництва

Сучасний стан технічної літератури, особливо в Україні, можна на увазі копієчності полюбивши українській технічній інтелігенції, просто позитивний край роботи. Адже ж спеціального технічного видавництва на Україні немає, цією справою ні НТУ НРНГ України, ні державні ні кооперативні видавництва не цікавилися. Доба реконструкції й нової капітальної будівництва в якому ми активно вступаємо і робимо в ній перші кроки, намагає не тільки загальною піднесення культури робітництва, але й піднесення його технічних знань. А що зробили для цього наші видавництва, як вони віднеслись до практичних питань індустріялізації. Ми мусимо всією рішучістю сказати, що гасла індустріялізації в технічному перетворенні не знайшли досі ніякого реального відбитку. Замість того, щоб дешевою популярною технічною книжкою чи брошурою допомагати робітничим підвищити свою кваліфікацію, ми займаємось балаками «з приводу». Що не так, ми привелимо декілька цифр, що найкраще характеризують сучасний стан технічної літератури на Україні взагалі, та української зокрема.

За відомостями А. Косаченка: «технічна література в книжковій продукції УРСР», за період з 1924 р. по 1927 р. на Україні за відомостями Української Книжкової Палати було видано технічних книжок 66 назв та в першій половині 28 р. 62 назви книжок. З загальним тиражем 841 тис. Технічна література займає в загальній книжковій продукції в 26 році всього 1,5% (більш свіжих цифр нажалі немає), а в РСФРР — 21%. Питома вага української технічної книжки арстає в кожному роком досягаючи що до назв в 27 р. 31%, але все ж таки він ще на багато відстає від аростання української книжки в загальній книжковій продукції.

Видаванням технічної літератури займається, всякий, кому не ліньки, що безумовно відбивається на якості, на актуальності самої теми книжки.

В 26-27 р. за відомостями Української книжкової палати ДВУ видано технічної літератури 0%, наукові інститути 7%, приватні

*) Дивись: Науково-Технічний Вісник № 6—8 за 28 р. та доклад НТУ НРНГ України Президії НРНГ про поліпшення технічного видавництва на Україні

видавництва 13% (більше у два рази ніж ДВУ), трести та різні відомства 60%. За одержаними додатковими відомостями, в 27-28 році видавання нових книжок технічних збільшилось — переважно підручників, але ще досі обмеженими, та тільки по кількості назв, але й по обсягу тих питань, що їх порушено. Український ринок постає технічною книгою здебільшого РСФРР. На Україні питання про технічну книжку уперше ставилось у ширшому масштабі тільки недавно на президії НРНГ України, де ухвалено чимало платонічних та би мовити побажань, але певної рішучості в цій справі немає.

Декілька слів про те, що видається. За матеріалами НТУ НРНГ у видаваній технічній літературі переважають учебники і різні довідкові книжки по техніці (70%), далі йдуть різні популярні книжки (20%) і як це не дивно на останньому місці книжки про технічні новини. До речі учебники здебільшого перевидають удруге, утретє, витайно без тих новин, що внесли їх швидкий поступ світової технічної думки та у радянських республіках розбурхала творча самодільність трудящих мас. Української книжки по багатьох питаннях промисловості — хоч би металургії, гірництву, землі на ринковій авомі немає. Про масову технічну книжку на різні практичні теми, хоч попит на них спостерігається, нічого й згадувати, в цьому відношенні нічого не зроблено.

Ада Кегі

Віщування

На цьому можна б було закінчити, як би не дивне тлумачення терміну «народний», на що присвячено майже третину статті Художньої ради. Найменше я міг сподіватися, що автори скористаються з очевидної формальної помилки в назві, і замість об'єктивної відповіді по суті підуть по лінії найменшого опору. Адже ж з тексту замітки видно, що при всьому бажанні (звичайно, зберігаючи, принаймні, відносно об'єктивність), не можна знайти хоча б натяку на ідеологію Червоно-заводського театру. Цей театр, як одна перша-ліпша господарська одиниця УВР, тільки протиставлявся, щоб відтінити, що на його звертається більше уваги ніж на театр для дітей. І робити з цього несподівані висновки в «політичних помилках» автора стільки оригінальний «полюєчий» прийом, що на нього серйозно не можна відповідати. А коли припустимо, не було б цієї помилки, цікаво чим би аргументували автори спростовання. Мнємої спадєє на думку, що автори відповіди не знайшли поважніших аргументів і чинилим до несерйозної формальної дрібниці сподівалися заступити ясну об'єктивну відповідь.

М. Ланцут.

Ціне пр дбання

Український Географічний Інститут в Харкові отримав цим дням від заст. повпреда СРСР в Празі тов. Н. М. Калюжного дуже цінний дарунок. Це старовинна карта східної Європи, видана Герардом Гасселем в 1614 році. Ця дуже втісна карта є першим дарунком для Українського Географічного Музею, який саме засновується за починком тов. М. О. Скрипника при Українським Географічним Інституті в Харкові. Коли цей гарний примір, що його дав тов. Калюжний, наїде багатьох наслідувачів, існування й розвиток Українського Географічного Музею зацпені.

Видання бібліотеки — „єврейські письменники“

За роки революції культурні потреби єврейського населення значно виросли, тому й збільшився попит на художню літературу єврейською мовою. Щоб хоча в деякій мірі задовольнити цей попит Всеукраїнське товариство єврейської культури «ГЕЗКУЛЬТ» та єврейське кооперативне видавництво «Культурліга» приступили до видання спеціальної бібліотеки «Єврейські Письменники» що до її складу увійдуть так класики єврейської літератури (Менделєєв, Мойшер Сформ, Шолом Алейхем, Перець), як і талановиті сучасні єврейські письменники.

Щоб як найширше популяризувати ці бібліотеки НКО дав директиву всім Окр. ЦНО, щоб вони вжили заходів не лише до того, щоб кожна єврейська культурна установа переплатила по бібліотеку, але й популяризувати її серед широких мас єврейських робітників та працівників, сприяючи успіху передплата цієї бібліотеки.

Досить кепсько на Україні справа з технічними журналами та пресою. Через брак ініціативи радянських видавництв, трестів починають видавати своїми засобами й силами власні журнали. Так сильними силами 5-х українських трестів видається руською мовою гарний журнал «Уголь і Железо», що викликає велике зацікавлення навіть за кордоном. Довбузілля організував в складі свого апарату науково-видавниче бюро, що поруч наукової технічної літератури видає ще місячник «Вестник Донугай». На цей же шлях став Південсталь, що незабаром починає видавати невеликий журнал на 2—3 аркуші. Крім цих журналів слід згадати такі: «Науково-Технічний Вісник» орган Науково-технічного т-ва, «Технічні новини» — видання НТУ, теплотехнічний журнал, що видається Теплотех. бюро у Києві «Гірничий Журнал» видання УТС союзу гірників і все. Де-які науково-дослідницькі інститути, як цукровий, с.-г. машинобудівництва мають свої періодичні журнали. Масового технічного місячника чи тижневика на Україні ще досі нема та мабуть і скоро не буде з економічних журналів на Україні видається Укрдержпланом «Хозяйство Украины», українського, економічного журналу по має, хоч потреба в цьому надзвичайно актуальна. Українські журнали — «Червоний Шлях», «Вільшовик України», присвячують практичним економічним питанням надто мало місця.

Нещастить Україні й на спеціально-економічну пресу. Після припинення видавання у Харкові газети «Український Економіст», янилась єдина щоденна економічна газета у Києві «Економический Вестник», що трактує здебільшого питання місцевого значіння, чи всього Правобережжя. Загальна преса не дає належного місця та уваги обговоренню практичних економічних питань, та й неможна від неї цього вимагати.

Нам здається, що всього лише сказаного цілком досить, щоб вже пили цілком практично поставити питання про організацію на Україні технічно-економічного видавництва*). Українізація ВТУЗів, гальована потреба забезпечити студентство та інженерно-технічну інтелігенцію не тільки новим, підручником, але й технічною книжкою на цікаві біжучі теми, потрібна технічною монографією в різних питаннях. Не слід забувати, що на Україні розташовані важливі галузі загальносоюзної промисловості — металургічної, вугільної, залізо-рудної, цукрової, хемічної, електричної та інші, значіння яких виходить далеко поза межі України. У наступному році починається будовання промислового комбінату в районі Дніпроростану. На Україні ще досі не видано жодної серйозної книжки, кола не рахувати одної чи двох популярних книжок, про Дніпроростан, про розвиток тої чи іншої української промисловості. Чимало освічених людей не знає нічого про ті, великі мінеральні скарби, що розкидані по всіх закутках України.

*) За одержаними мною приватними відомостями Держтехвидав гадає в Москві видати депіаька книжок українською мовою.

В задумі кинеш погляди суворі
До невідомого воршини.

Самотний, виснажений подорожний,
Знаєш ти мізерію саму.
Спитаєшся в безвісності порожній
В страшного голоду — чому?.

І все ж, ян пальма між піску й каменем,
Як терну цвіт в незайманих пісах,
Що в просторі небесного склепіння,
Що-хвилі ллє приємний пах.

Так ти, дитя страждання і печалі,
Чию весну згубив жорстоний сум,
Полинеш розумом в безмежній далі,
На крилах вольних дум.

Поетом станеш ти! І наче промінь
Пожеж бурхливих в чорній тишині,
У розумі твоім засяє дивний промінь,
Міцної думки вибухнуть огні.

Тому, що там, де вже краси немає,
Де все проходить й гине кожну мить —
Сумною міццю Геній тільки сяє,
В розливах буряних горить.

Поетом станеш ти! — І залуна в акордах
Твоїх лепичних, переможних струн,
Минулий плач і мука і погорда,
Дитинства давнього бурун.

Бентежні зойки, розпачу ридання,
Твої юности мізерія і гнів,
І мовчазне, приховане страждання
Твоїх суми — сиротських днів.

Той гордий плач — немов у час негоди,
Потужний рев бентежних хвиль,
В нім чути стогін цілого народу,
Що знає труд і гострий біль.

Тебе, поета бідних і голодних,
Що боротьбу зазнали у житті,
Тебе вітатиме земля свободних,
Хоробро відданих меті.

Усі зігнуті страдницьким мовчанням,
Усі сумні, розбиті злидарі,
Як перший крик великого повстання,
В грудях твоїх сховують спія.

З нічев'я прийдеш ти до перемоги,
В упертії і жорсткій боротьбі.
До вічності ведуть твої дороги,
Бо свій цілунок слава дасть тобі.
З італійської перепл. МАР'ЯНА ХМАРКА.

раїни. Все це чекає на свого автора й читача. Хто займатиметься цим питанням: Наші видавництва — ДВУ, «Київська», «Український Робітник», «Пролетарій», настільки захопились виданням «художньої» політичної, кооперативної літератури, що їм ніколи нікавитись, а надто думати про практичні потреби індустріальних, про технічну літературу, журнал та газету. Технічно-економічне єврейське видавництво потрібне, без цього ми не вносимося в такім завданні, як піднесення технічної грамоти робітництва.

На Україні організовано за останні часи чимало науково-дослідничих інститутів, кафедр, що тільки працюють над вирішенням важливіх теоретичних і практичних питань. Нам відомо, що багато закінчених праць має не тільки українське значіння, але й всесоюзне і навіть світове. Але видавати їх нікому. Не маючи своїх журналів, наші інститути не можуть обмінюватись думками, виявляти у всь ширину своєї творчої технічної думки. Їм найскорше слід на Україні утворити союзу фахових журналів, організувати видання популярного робітничого технічного журналу, масової недорогой популярної технічної бібліотеки, почати видання технічних довідників, каталогів українською мовою, технічної радянської і прикладної літератури та інше. Все це невід'ємна частина того великого технічно-революційного процесу, що його ХV з'їзд комуністичної партії назвав індустріалізацією.

В. КРИВУЦЬКИЙ

Справа пам'ятника Т. Г. Шевченкові

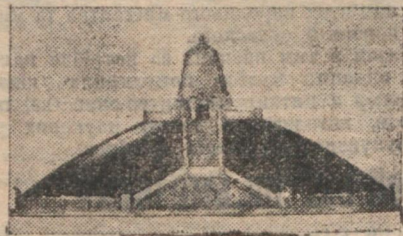
Думка про збудування пам'ятника Т. Шевченкові виникла зараз же після того, як тіло небіжчика було перевезено і поховано (10-V-1861) на крутому березі Дніпра біля Канева, як того він сам хотів, але думка та через різкі несприятливі умови не мала змоги прийняти жодних конкретних форм. Щоб поставити навіть більш-менш тривалого хреста на його могилі, треба було зазнати великих труднощів, і це здійснено, порівнюючи, тільки в недавні часи, заходами В. В. Тарновського.

Справу про пам'ятник підняло Золотоноське повітське земство, що на цьому, за постановою Полтавського губерньського земства року 1882-го, лежав обов'язок охоронити та підтримувати могилу поета. 17 вересня 1904 року Золотоноське земське зібрання ухвалило віднести до полтавського губернатора з проханням про дозвіл збирати в межах Полтавщини пожертви на будівництво пам'ятника Шевченкові в Києві; це прохання було задоволено. Приєднувшись до постанови Золотоноського земства, губерньське земське зібрання в грудні того ж року постановило звернутись до міністерства внутрішніх справ з проханням дозволити збирання грошей на пам'ятник Шевченкові в Києві не тільки на Полтавщині, а скрізь по всій Росії. У травні 1905 року 32 членів Київської міської думи віддали до думи з пропозицією: 1) приєднатися до постанови Полтавського та Золотоноського земств; 2) визнати бажаним і необхідним будувати пам'ятник Шевченкові в Києві; 3) прохати, щоб було дозволено поставити пам'ятник поетові в Києві; 4) обрати для цієї справи особливу комісію. Дума згодилась з цими пропозиціями, додавши: запропонувати Полтавському та Золотоноському земствам приєднати їхні комітети до Київського для спільної праці. В засіданні 27 вересня—7 жовтня того ж року було обрано комісію з п'яти членів. Ці постанови затвердив київський губернатор. Року 1906 новий склад думи обрав 15 грудня членів комітету, в числі одинадцяти членів. Обравшись 16 березня 1907 року, комітет визнав потрібним з'ясувати відношення Полтавського земства до Київського комітету та дістати відомості про дозвіл збирати гроші. І от тільки 16 жовтня 1908 року було одержано від Полтавської земської управи копію пропозиції полтавського губернатора з 20 квітня 1906 р., де губернатор сповіщав, що міністр внутрішніх справ дозволив всеросійський збір пожертв на будівлю пам'ятника Шевченкові в Києві.

Мабуть до того ж на увазі агову Полтавського губ. земства на об'єднання його діяльності з діяльністю Київського міського самоуправування, Київський комітет постановив скласти для спільної діяльності особливу інструкцію. Вироблена інструкція, по ухвалі Полтавським земством, була прийнята думою і затверджена губернатором лише 11 квітня 1909 року.

З затвердженням інструкції Об'єднаний Комітет мав уже офіційно почати свою справу і оголосив на 1 травня 1910 року міжнародний конкурс на складання проєкта пам'ятника. Місцем для пам'ятника був ухвалений думою і затверджений губернатором садок проти реальної школи біля Михайлівського монастиря. Умови конкурсу було надруковано в відповідних журналах та найбільш розповсюджених часописах Петербургу, Відня, Кракова, Паризу та Лондону. Наскільки різбіри та художники були зацікавлені конкурсом, видно з того, що до Комітету надходили прохання про визначення умов конкурсу не тільки з міст українських та російських, але й з різних міст Європи і навіть Північної Америки. На конкурс було прислано 68 проєктів, але журі, під головуванням А. В. Позена, всі проєкти відкинуло, хоч в конкурсі, як офіційно визнавалось, брали участь такі різбіри, як Беклемішов, Аронсон, Гінзбург та інші. Щоб полегшити справу з конкурсом до засідання Комітету, було скликано приватно зібрання деяких членів журі та громадських діячів.

На другий конкурс було прислано тільки 45 проєктів і взагалі він був, з художнього боку, нижчий від першого. Журі, під головуванням О. Сельсона, постановило першій премії не призначати, другу віддати Балавен-

Проект надгробка на могилі Т. Шевченка.
Робота студента IV курсу Архфаку КХІ
Грица М.

ському Ф. Ш., і третю—Гавришкіну М. Крім того було постановлено видати п'ять заохочувальних премій. Згодуючись з цим, що й другий конкурс не дав бажаного проєкту, Об'єднаний Комітет все ж таки постановив

Проект монумента на могилі Т. Шевченка.
Робота студента IV курсу Архфаку КХІ
Журмана Г.

запропонувати Балавенському переробити свій проєкт, відносно зі зробленими вказівками. Але й цей проєкт було визнано невідатим і відкинуто. Віднайдучи теж пропозицію замовити проєкти відомим скульпторам, Комітет призначив третій міжнародний конкурс з однією премією в 3.000 карб. на 20 грудня 1912 року.

На цей конкурс прислано було тільки 37 проєктів і журі, під головуванням А. Лизогуба, нікому премії не призначило, виставившись за оголошеннями другого конкурсу. Зважаючи на те, що для наміщення скульпторів до другого конкурсу, а також для складання умов того конкурсу потрібен був час, а від художників Труна, Жука і скульпторів Шюртіно, Пенінча надійшли заяви виготовити, не гавни часу, проєкти, Комітет в засіданні 13 березня 1913 року постановив прохати певних осіб подати свої проєкти. Однак ці проєкти Жука і проєкт Труна визнано невідповідними. В засіданні 20 травня Комітет постановив замовити проєкти скульпторам: Шервуду М., авторові пам'ятника Макарову в Кронштаді, Волнухину, авторові пам'ятника Федорову в Москві, Андрєву, авторові пам'ятника Рогозу в Москві, Гавришкіну, молодшому українському скульпторові, і Шюртіно, директору Британської академії мистецтв у Римі, за плату 1.000 карб. кожному, з умовою, щоб проєкти було прислано до міської управи 1 лютого 1914 року. Журі, під головуванням Лизогуба, визнано задовільним відповідним, після деяких змін, проєкт Шервуда; що до проєкта Шюртіно, то хоч він з технічного боку виконаний цілком вдало, але

Іван Дороній

Калмагал

На своєму віку я багато виходив земель. Наддивився на людей, на їхні діла, скажу правду, добре пам'ятаю від усього того, свичайного людського, що довелося пережити.

З Харкова я втік був спочивати до глухих степів Кубанщини. Поміж степних очеретів, трав'янистих хуторів, старої похилої осоки, рознобаряних трав, заслого лопушиння, самітних сухих верб з пооббиваними літтями, я броджу-броджу випаючись тишою радості. Мій безхвостий собака Черкес, з перебитою ногою (трактором переїхало минулого року) невіснений на полюванні, мало бийний, невміло загавкав дичину. Я ще невміліше стріляю зі свого старого іржавого дробовика «з білим світ» у коніку.

«Ось майже з під ніг зривається старий косяканий, придуркуватий засць. Наддивовижу менолохливий, він лякає нас з Черкесом до того, що мені дріжать руки, а Черкесові переміняє лапи. Що робити? Засць не тікає від нас. Він наче зачарований тихим вечірнім сивом шедрою рукою розлитим у природі, удаючи з себе п'яницю, йому й море по коліна.

Черкес сердито гавкає, сідаючи на задні перед невідомим кумедником. Я ж хавливо відповідаю швидко напівжваво думкою пострілом після якого доводило гуде в ушах, а перед очима сплутує павуки в жунах вистоябу-

чи своїми тоненькими ходучастими ніжками.

Сухі лопухи живають сухими голівками безжально глузуючи:

— А що? Попали?

— Ні заціли, ні світу не видно!

Соромно мені, воляці бувалому на воїх відомих фронтах, принавадити що скільки я не пошмавав на зайців, не збивав жодного. Так було раніше в Кизил-Орді, на Сучані в Ірджарі, в Кулундинських степах так сталося й зараз біля мутної Кубанської Протоки.

Така моя доля мисливська!

За цілісний день одного гулячя тільки й підстрелив. Сором! Ну, а набігався як та мала дитина. Де той Чубурольський лиман, де та кеса Лисича, стара Родиха—скрізь побував. Черкесові й то втома.

— Віденьський мій товаришу!

Вечірні сутінки спускаються на своїх шовкових невиданих каруселях, розкидають серпанки теплотів, осіннього смутку, не розгадаючи дивовижного, що року міняливого.

Черкес лише мою звислу стомлену руку. Припадає до моїх ніг. Нагадує по своєму простим вигукамі:

— Забудь! Не сумуй! Ходім краще до першої ж хати Незванського хутора

— Ходім!

— Вечірні зорі соромливо засвічують свої холодні вогники в темних водах Протоки. Молоді рибалки озиваються сумним співом:

— «Ой думи, думи—грусті гори.

Темний ліс самітний

Пішов хлопчець та із дому

Залишив дівчину».

Голосні давнішні пісні божко перегукуються з далекою луною, що котиться геть-геть за Слав'янськи високі явори.

«Що ж, голубку мені треба

Іти за свободою

Горять груди, нирє серце

Що-ж? Я снів наробу!»

Замріяні мислі хвили перебірають пасмами згуків відповідей тихо, тихо

— «І пішов минають роки

Та його не миде.

Кріпша «дочка» як свобода

Син дівчини любий».

Небесне шатро вкривається теплом сивом ковром наче замане».

— Сипотку, на споті!»

Осіньні листя припадає собакою до ніг, в останнє чиняться своїми живучими благодіючими лапками:

— Почекай!

Черкес веде мене п'яного від утоми до першої незнайомої хати, до першого тихого калмагача пристанища.

— Титочко, чи не дозволите мені у вас зачухувати? Я забулдівся... Ніяково по дитачо-

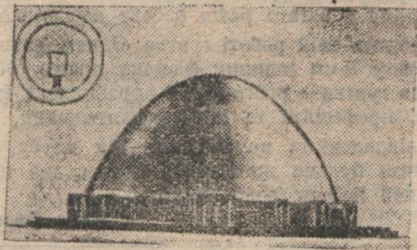
шаблонний, не злибовий по ідеї. Об'єднаний Комітет, вилучивши поспішення Шюртле до його проекту і не погодившись з думками тих, що визнавали проект єдиним до виконання, бо він являв собою артистичну працю нового напрямку в скульптурі, зовсім голосали проти двох ухвал до виконання, після деяких змін, проект Шюртле, як найбільш зрозумілий та художній, що зважаючи на шаблонність так зв. італійської школи. Така постановка викликає дуже велике незадоволення прихильників Шюртле, Волнухін, Гаврилка, особливо коли в «Раді», з дня 25 жовтня, прихильно висловились про модель Шюртле всім художникам кляні. В пресі з'явився цілий ряд статей з приводу цього, приміром у «Сільві», в «Давосі» то-що. Але Комітет повинен був виконувати свою постанову. Зробити вказівки що-до проекту Шюртле було доручено художникам—членам, прихильникам цього проекту. Між тим аргументи не зупинялись. Шюртле, приїхавши з Риму, виготовив, в еподе з вказівками, новий проект, який і був розглянутий ними як художниками та ще П. Холодним. Покладаючи на сприяючі висновки їх, Комітет постановив прийняти до виконання проект Шюртле і дума з такою постановою згодилась. Після того, згідно з вимогами закону, було зроблено в розрізах малюнки проекту, фотографії, то-що і все те, через губернатра, одіслане до міністерства внутрішніх справ. Останнє повинно було одержавити висновки про художній бж проекту від Російської Академії Мистецтв, дати згоду на виконання того проекту. Академія Мистецтв звернулася до міського голови, щоб було прислано до Академії умови іменного конкурсу, інструкції Комітету та міської думи. Об'єднаний Комітет та міської думи. Невідомо, задля чого це все було потрібне Академії, що повинна була розглядати проект тільки з художнього боку. Комітет не міг зібратися для вирішення прохання Академії, був планувальний час і не можна було зібрати кворуму.—а тут почалася війна і в українськими справами треба було замовчати, бо навіть українську пресу припинили.

Під час революції, коли влада кілька разів мінялась, справа з пам'ятником мало посувалася вперед. 1917 та 1920 року, двічі було поставлено тимчасові бюсти поета у Київ, та їм швидко замінили. Обидва бюсти тепер в Київському музеї: один, розбитий денниками, а другий, який в музеї під час перебування в Київі полягав. Отже в «Вістях» з дня 13 серпня 1920 року було надруковано статтю «А нумо», за підписом В. Касяненка, Гр. Хименка та М. Любченка, що в ній було ви-

сложено бажання, щоб цю справу взяла на себе радянська влада.

І. Шитківський в своїй статті «Пам'ятник Шевченкові в Києві», («Парас Шевченко», збірник, 1921 року), з якої беремо ці інформаційні відомості, відіслав місце також тій боротьбі, що велася проти пам'ятника Шевченкові і проти того чи іншого місця для цього пам'ятника в 1911—1912 р. Порівн. також його статтю: «Пам'ятник Т. Шевченкові у Києві та Київська адміністрація» («Україна», 1925 р., ч. 1—2). Але ми можемо це промішати. Скажемо лише, що на 1 липня 1918 р. Київський Комітет зібрав на пам'ятник 100.000 карб. прошеї, Полтавська губернія скаржала уряду зібрати 70.000 карб., Золотоносська повітова управа 7.000 карб. Ці листи складалися з поштів і на ті часи вносили чималу суму. Проекти всіх трьох конкурсів переходять в Київському міському музеї.

В липні 1927 р. Наркомос оголосив Всеукраїнський конкурс на будову пам'ятника Т. Шевченкові в Каневі на Червчій горі, де, за заповітом, поховано поета. Було призначено три премії, а на будову пам'ятника приз-

Проект надгробка на могилі Т. Шевченка. Робота студента IV курсу Архфаку КХІ—Ірина В.

начено 50.000 карбованців. Цей пам'ятник має заступити тимчасовий пам'ятник на могилі, що поставлено 1923 року.

Було подано понад 20 моделей. Кожен з проектів журі (куди входили архітектори, художники і скульптори Харкова) не визнало піднимати премії. Отже, Шевченківський Комітет при Укрнауці НКО визнає за потрібне оголосити другий конкурс в межах УСРР і за зордоном, розробивши детально умови цього конкурсу. Треба сказати, що мотила Шевченка оголосила Державним Заповідником. Радянський уряд відпускає кошти на впорядкування могили, на меморіальні роботи та електрифікацію Заповідника і т. інш.

Зараз йде дві комісії: одна, художноторова, має завданням виробити більш вузькі спеціальні умови конкурсу, що торкаються принципів художнього оформлення як самого

пам'ятника, так і гори, до якої відноситься могила, щоб то чи має гора залишити свій натуральний вигляд, чи має бути сконструйована в зв'язку з архітектурою пам'ятника. Далі ця комісія повинна зазначити розміри пам'ятника, матеріал, з якого треба буде зробити надгробок і т. інш. Ця комісія, звичайно, буде погоджувати свої праці з іншою комісією, ідеологічною, що має на меті визначити такі риси діяльності нашого поета, що втілює в скульптурні форми, характеризували наш погляд на Шевченка, наше розуміння його.

На думку проф. М. Бурачека, («Який же буде пам'ятник на могилі Шевченка?», «Культура і Мистецтво», № 20, від 21 липня 1928 р.), те саме, що пам'ятник має бути поставлений на могили, власне показує на характер майбутнього пам'ятника, як пам'ятника-надгробка. Іншого пам'ятника на могилі, каже він, і бути не може; не може він виглядати як помпезно й монументально, як це вимагають, наприклад, міський майдан, плац громадського саду, або метушлива та галаслива вулиця. Але з другого боку все ж таки художник мусить взяти на увагу, що цей пам'ятник має бути таким завбільшки, щоб його було видно з Дніпра, а разом з цим не пережувати великою вагою пам'ятника самої могили.

Щодо могили, то одні гадають, що могила мусить бути теж оформлена художньо в зв'язку з пам'ятником. Інші висловили і таку думку, що її може слід би оформити, як оформлюються курортні місцевості (! П. Т.). Нарешті, є ще така гадка, що гору слід залишити в її натуральному вигляді, оздобивши її декоративною рослинністю (деревами), і зробивши сході на середині гори.

Є вже і деякі проекти, як упорядкування Шевченкової гори, так і надгробка на могилі Шевченка,—як колективна праця студентів Київського Художнього Інституту, так і праці окремих студентів. Про них писалося і в газеті «Пролетарська Правда» (див. напр., №№ 61, 69, 147 за цей рік).

Як бачимо, історія пам'ятника Шевченкові має дві окремі фази: історію пам'ятника-статуї в м. Києві, а з другого боку—проекти надгробка на Червчій горі над могилою Шевченка. Останні проекти і стоять зараз на черзі для. Перед оголошенням нового конкурсу, в найближчому часі в Харкові і в Києві має відкритися виставка як давніших проектів пам'ятника Шевченкові (із Київського міського музею), так і сучасних проектів надгробка, для ознайомлення з цією справою самих широких кругів нашого суспільства і для обговорення її докладно в пресі з усіх боків.

П. Т.

му дзеленька мій голос коли я відчиняю двері й ступаю на поріг.

— А хтось ти такий будеш?

Раптово зашпуг мене водночас з матір'ю білий хлопчик років 7-8.

— Хто? Хто?

— Я?—Мандрівник. Такий спокійний. Мандрівник блакитних земель, приятель Гривенських хуторів.

— Ну, що ж? Коли так, сідай. Милости просимо! Спокойно-сечно відповідає молодий чоловік років тридцяти п'яти. Білава, налита соками мого улюбленого яблука «Коханець Гроца». Очі їй привітно зорять гостинність, губи всміхаються запитуючи:

— Чого так пізно? Сідай до нас вечеряти. Набав зайців?

Я ніяковіти розповідаю про свої пригоди. Ми всі весело сміялися. І коли я довідався що моя тітуся звали Настю Михайлівною, що вона з сином живе удовою на хуторі дов'ятій річ, а її чоловіка звали за Врангеля, що після того вона стратила праву ногу внаслідок війни і тепер витанцював іноді на колісці коли куди приїждять у гості.

Я допитався:

— Насте Михайлівно! Я вам про все признався, а ви ховате від мене свою таємницю. Розкажіть про своє життя, про свої думи та надії.

І пізно вже, коли сніг Насті Михайлівни епав, коли перші півні нагадували про людську щирість та товариську приязнь, коли

любовний каганець долбимував і голос Насті Михайлівни звучав тихо та інтимно, передімною розгорнулася бузальщина:

«Всім років тому, такої ж сумної золотої осені та такого ж пізнього часу, завітав до мене сість військовий, товариш Андрій червоноий командир. Ми зустрілися радісно. Він називав мене Настусею, пестив, дякував за пригук та ласку. Дізнавався про білих і розмістивши свою роту по катах, прийшов почувати до мене.

Як тепер, пригадую, була темна, темна моторошна ніч. Вали собаки з того берега, нагаючи сум, косячи передчуття серця. Ми полагали спати в клуні. Молодим людям нічого розказувати про красу нашої зустрічі, силу сна, який оповів нас після довгих балачок та розмови любовної, а старі хай самі догадаються, що це за така краса. Тільки рано ранечком прокидався—чую чужий гомін в горді. Липенько! Дивлюся білі погони шастають по ганку.

— Андрічку, білі!

Він з несподіванку, в чому був, вистребаув, почав щось говорити. Знялася стрілянина. Білі не порозбігалися, а подалися навагоні і підняли червоного командира, взяли в полон.

Оуд. У моїй каті, за моїм столом—суд офіцерський військовий.

Як урятувати бідного хлопця? В клуні паходжу грати Андрікові. Була не була! Хоч налякаю! беру дві до рух. Відчиняю двері. Каму;

— Руки до гори! А то смерті! Андрію! Виходи!

Як у вісні. Андрій сполотнівши виїхав оком вказавши:

— Бий їх!

Мені потемніло в очах. Я випустила смерті із рук. Стався вибух. А потім у лікарні я довідалася про свою ногу. Про Андрія пізніше дізналася, коли перемогли червоні.—Герою він! Пилип возвати в Сибір з орденом Червоного прапора. Про мене забув. Та власне, може він і не знає, що сні Василюк то його сні.

Мое життя—Калмагал.

Не добереш, як воно так сталося. А живу не туку. Іноді авеселяюся.

Співали друзі пісні. Я дрімала нагрітий чужою теплою хатою. Співали мені парада червоних років, з кумедними прапорами, яка фішка на зустріч заслуженим артилеристам зайдям дозовухим під командою Насті Михайлівни славної бойової героїні.

— Жити—калмагал, — повторював я раком, вирушаючи з сонечком на полівання.

Образ покинутої жінки знову заважав нам з Черкесом стріляти зайців. Постріла мій розгравалася глухим докором, дражляли стривожити бур'яни, падало похвилье лютя асину та клену.

Я зникав у безкрай простораз осіннього степу, відважно похлючі як справжній мисливць.

Драмгуртки в робітничих клубах

Тепло або драмгурток—це барометр кожного клубу. Драмгурток, що живе своїм особливим, яскравим і напруженим життям, як пульс живого організму, нерозривно зв'язаний з усією його діяльністю, правильно працює тоді, коли здоровий і правильно працює весь організм.

Пульс клубу комуністичників—український драмгурток—працює м'яло. В гуртку 30 чол.—все робітники трамваю, віком від 23 до 40 років, що перейшли з вулиці до своїх керівників, старим актором, із клубу трамвайників. Не зважаючи на відповідний вік членів гуртка і його керівника, роботу в гуртку провадиться безвідповідально. Відвідування в ньому—ципля за середню, але не тому, що інтерес членів гуртка до роботи малий. Робітник трамваю «сам собі не господар»: сьогодні він працює до 4 год. дня, завтра до 8 год. вечора, а післязавтра його призначають на пічну чергу і ця черга припадає саме на вечір заняття гуртка. В таких випадках репетиції провадять дублери і таких репетицій буває сам з десяти. Було б не погано, коли б репетиції п'єс провадили в подвійному складі, але практикується так, що провадять репетиції дублера, а в виставі грають головні виконавці... «Все це було б смішно, коли б не було так сумно». В результаті глядач кидають клубу залу підчас вистави (як було на виставі «Григор») і коло дверей ідуть суперечки в черговому за вихід (а не за вхід) підчас дії. Такі вистави не можуть, звичайно, прижити на вечір шаспєрку масу. Не може вестися в гурток нових свідків сил той провід, що в зароз в гуртку.

В гуртку немає дисципліни. Самодіяльність членів гуртка виявляється в тім, що на репетиціях один критикує другого і кожен з них «сам собі режисер». А ролі в оформленні вогні по продуманій, про ескізи актив і постановок немає й натяку. Скаржаться:—російському гурткові правління віддає всю увагу і кошти, а нам—нічого! Не впаде же горючий в тім, що унтер-офіцерська вдова сама себе відшмагала...

Керівником клубного гуртка може бути і актор-професіонал, але таким керівником, що крім організаторських здібностей має би деякий запас загальних знань, творчий темперамент, здібність відчувати пульс клубної маси, дійсно відслідковувати її інтереси і потреби. В драмгуртку комуністичників цього немає. А клуб має понад тисячу чол. членів.

Далеко краще стоїть справа українського драмгуртка іншого великого клубу—радіоторгслужбовців, що (гурток) існує так само, як зазначений вище, 4 роки.

В гуртку всього 19 чол., так само на 75% старше 25-ти років. Відвідуваність в цьому гуртку—90%. Гурток, що ним керує артист (один із режисерів) театру «Версаль», дуже сумлінно, адається, навіть надто ревниво ставиться до своєї роботи, і тим відводить від гуртка прилив недосвідченої молоді. Ставить гурток старі ролі класичного репертуару: «Бурлака» Карпенка Карого, «Степовий гість» Гринченка і новіші ролі, як «Гріх» Винниченка, «Підземна Галичина»—Ірвана. Готують п'єсу 2—2½ місяці, за одним заходом проходить мізансцени, зачіпається грим. Загалом не обминається тієї мінімальної теоретичної роботи, що без неї не повинен обходитися жодний драмгурток у клубі.

Гурток клубу радіоторгслужбовців дає у себе, в інших клубах і червоних куточках до 6 вистав на місяць, що проходять з великим успіхом («Чесна Халіява»).

Драмгурток найбільшого на Україні клубу «Металіст» має активних членів 23 чол. Він стоїть першим у низці обслуговуваних клубів, так свідомим відношенням самих членів гуртка до своєї роботи, як і серйозним, освіченим провідом керівник гуртка—робітник заводу «Серп і Молот», що скінчив драмфак Муздрамінституту).

Гурток викликає постійну художню раду, що розробляє оформлення постановок, складає до них апарети та ескізи. В гуртку лаборанти, що розподіляють роботу над обробленням типажу.

Крім вдумливих постановок (у плані умовно-реалістичному) в гуртку помічається уважність і смак у виборі репертуару. Грають ролі Карпенка-Карого, Кропивницького, Мамонтова, Старицького. За минулий рік було перекладено з російської мови силами самого гуртка кілька п'єс: «Парижська Коммуна»—Окунева, літмонтаж «На смерть вождя», «Юбел» і 4-х актів п'єсу за Окуневим «Кльоп і вуль».

Було перекладено і поставлено два номери живої газети.

Постановка роботи в драмгуртку «Металіст» могла б правити за зразок для інших виробничих клубів Харкова, коли б не одна велика хвиля, властива, правда, всім виробничим драмгурткам, незнання ролей. На першій репетиції виконавці приходять, не маючи жодного уявлення про текст ролі. Це не тільки утрудняє в багатьох разів роботу керівника, а й шкодить всій роботі гуртка. Однак, взявши на увагу 8-ми годинну фізичну працю (90% членів гуртка—робітники з виробництва), партійні, професійні та інші навантаження, часто віддаленість помешкання від клубу, ми повинні будемо погодитися з тим, що поки що цей дефект допустимий.

Бела Берг.

Терень Масен о

Настусь Калінзвський

(Після кіно-картини).

Екран віків великі імена,
Нотус в образи любовно і сумлінно.
Мов з мармурового вирізьблює каміння,
Немов виносить з моря дна.

Прожити—скласти іспита на смерть.
Умерти з усміхом—навіки жити...
І гордо неодолено дрижить,
На полотні екрану твій портрет—
Народу образ, русий та одвертий.

Останній подих:
— Слухай, Білорусь!
Ян радіо століть з помосту ешафоту,
Гарматою реве в заснулому бору,
Набосм котиться над ціною болота.

Твій клич несе рознована ріка,
І ми з просторів чорноморських чум:
Болот задуха, чорна та гірка
Над синіми пісами не ночує!

Зника туман. Та роки—як хвилини.
З грудей країни рушили льоди,
І мучері її заводів моподих
Дощами теплими спадають на долини.

І скоро вже твої Березині,
В Дніпро носити не плоти убогі,—
Блакитні кораблі—ті чайки сталеві
До моря через степ шунатимуть дороги.
19-ХІІ.

Зимові фізкультура

ЗМІСТ І ФОРМА МАСОВОЇ РОБОТИ.

Потреба трудящих у відпочинку і деяка зацікавленість маси праці знаходять собі вихід у цілій низці культурно-освітніх заходів; серед них виділяється місце займає так зв. масова робота. Форми цієї роботи можна поділити на дві головні групи—пасивні і активні. Пасивні, де маса є глядач, слухач, об'єкт; активні—(адебільшого рухові)—де маса сама бере участь. До пасивних належать: лекції, доповіді, вистави, кіно. До активних—вечори заняттів і відповідей, гуляння, вечірки то-що.

А пасивні форми (відносно маси) є ухилом до агітації і пропаганди.

1) Публічні, фізкультурні, виступи і змагання. 2) Лекції і доповіді. 3) Кіно. 4) Агіттури. 5) Живі газети, інсценіровки, частушки і т. інш. 6) Вітрини, виставки, куточки. 7) Книгозбірні і фізкульт-література.

В. Активні форми (коли маса бере участь в дії).

1) Вечори і вечірки в клубах. 2) Масові ліжні виступи. 3) Спускання з гори і на буерах. 4) Гуляння на льоду і скочування на коньках. 5) Масові ігри і розваги (в широкому розумінні). 6) Колективні танки. 7) Масовий спів і декламація.

МЕТОДИ МАСОВОЇ РОБОТИ.

Кожна форма, кожна талуза масової роботи вимагає різних методів підходу до мас. Вечірки в садах повинні бути іншого характеру ніж у місті. До досвідчених мусить бути інший підхід як до молоді. Отже до організаторів масової роботи ставиться перш за все вимога—знати потреби і психологію даної маси, її культурні національні властивості, стан здоров'я то-що. За правило слід взяти, що ініціатором тих чи інших масових заходів повинен бути низовий клубний актив, адебільшого фізкультурний.

Важко бажано організувати не менше двох масових заходів на місяць, з них одно в клубному помешканні (доклад, виступ, вечірка) і одно під голім небом (масові ліжні виступи, гуляння та льоду, то-що). Ігри та інші розваги бажано влаштовувати щодня.

Проводити масові заходи треба додержуватися всіх правил гігієни зокрема: щоб була вентиляція, не було куряви, не курити, не пловати додолу, щоб в помешканні була не-

реварена вода, або ж буфет і т. інш. Треба поволі привичати фізкультурників до щоденної гігієнічної одягу.

Такі заходи, як вечірки, повинні на ліжках або гуляннях тривати від 3-х до 5 годин. Краще менше, бо можна швидко стомитися. Вечірки слід підняти не пізніше 11 години вечора.

Ріжні масові заходи в діяльності фізкультури повинні вести до фактичного притягнення трудящих до участі в фізкультурі. Через це програма містить в собі елементи агітації за здоровий побут і ліквідації фізкультурної неписьменності (лекції, виступи, пояснення організаторів).

Організувати місце для тих чи інших заходів, що значить підготувати залу, спорозмаку, майданець то-що, унорядкувати їх як слід, зробити вентиляцію і т. д.

Складаючи програму наперед треба мати на увазі мету цих заходів. Зважаючи на склад маси та її організованість слід поділити матеріал в порядку дедалі більшого зацікавлення. Програму розраховується на 3—5 годин, причому пасивні і активні частини тривають від півтори до двох годин кожна, щоб учасники могли як слід відпочити після рухів, і щоб видивини не було занадто втомлюючої обстановки. Завдання фізкультурних заходів дає змогу тільки коротко зупинитися на тих, що майже скрізь відомі. Умови праці вимку примушують до довго перебувати в помешканні, часом-густо серед антисанітарної та антигігієнічної обстановки. Завдання фізкультури—привичати трудящий люд відпочивати на свіжому повітрі.

У більшості місцевостей СРСР анимові форми фізкультури це величезні і коньки. Зацікавити масу цим спортом найголовніша річ, особливо ліжками, що мають таке велике значення зокрема підчас зимових походів. Крім того довгі зимові вечори приваблюють трудящий люд до клубів та хат читальні, де поруч виховної роботи бувають і різні розваги. Тут непотятний край роботи що до ліквідації фізкультурної неписьменності і правильної організації активності мас.

Все це примушує поділити зацікавлені маси активні форми масової фізкультури зважати на такі групи: 1) Масова фізкультура зважати на свіжій повітрі. 2) Масові ігри та розваги на льоду, на світі і в помешканні. 3) Вечірки в помешканні.

Д-р БЛЯХ В. А.

Де спитатись екскурс ктим?

Про важливість екскурсійної роботи, говориться досить багато. Екскурсія посідає нині одне з великих засобів нашої культурної революції, становить низку питань до краєзнавства та найкраще розвиває їх, знайомить робітників з досягненнями СРСР в галузях індустріалізації, сільського господарства то-що. Але не вдаючись на це екскурсійна справа перебуває зараз в надзвичайно загрозливому стані. Фактично Харківське окружне екскурсійне бюро примушене припинити свою важливу культурну роботу, екскурсійне бюро примушене відмовлятися від прийому екскурсантів.

Наприклад, нині екскурсійне бюро одержало телеграму від кабінету труда інституту Плеханова з проханням прийняти екскурсію, що має приїхати до Харкова 26-ХІІ, аналогічну телеграму одержало від ленинградських студентів, що бажають оглянути столицю України. І от перед екскурсійним бюро стоїть питання: прийняти чи не прийняти? Во екскурсійне бюро не має де розмістити екскурсантів.

Боротько. — Екскурсійне Бюро столиці України не має екскурсійної бази, не має навіть невеличкого приміщення, де можливо було б прийняти приймачі 20 чоловік.

Справа з приміщенням для екскурсійного бюро вже стара і має свою історію. Магадано, що ці в якому разі справа екскурсійної бази не може залишитись в тому, стані, в якому перебувала вона минулий 1927—29 рік. А справа стояла так.

Екскурсійне бюро розміщало своїх екскурсантів в Окресальбуді, де містилося 40 чоловік, а в школах совику і в приміщенні гуртожитків ДПС. Всі ці приміщення пізніше були пристосовані до скромних екскурсійних вимог і мали великі хиб. Так, наприклад, в Окресальбуді була одна кімната, де 40 жінок було поставлено одне біля одного, так, що неможливо було прожити. Вентиляції не було ніякої. Вікна виходили на вулицю (Кийний майдан), і були забиті, вентиляція провадилась через дві маленькі квартирки Умивальниці стояли під відкритим небом. Убиральня була дуже брудна і в дворі. При поменшанні Окресальбуду в зайняв двір, дуже брудний і завжди переповнений відходами.

Велика кількість екскурсій минулого року справлялася до шкільних совику, де учні спали на підлозі, бо ліжок не було.

Екскурсій в різних місцях СРСР екскурсійне бюро направляло до туржоритку ДПС на Чайківській вулиці. Це помешкання дуже далеко від центру і екскурсанти повністю були потрачені на трамвай і це в той час коли копоти екскурсантів гал обжигали. Крім того цей туржориток був дуже брудний і білизну не мивалась після кожної екскурсгрупи.

Таке становище було влітку, а далі вже в-осені і такого не було. Со в 1-VIII Окресальбуді оджовився приймати екскурсантів, а 15-VI щоголи, а 15-IX перестав приймати екскурсантів і ДПС. Тому утворилося таке становище, що екскурсій, які приїжджали в кінці вересня і в жовтні, а також ті, що приїжджали протягом зими цілком позбавлені будь-якого приміщення.

Треба зазначити такого неприємного явища, що сталося з селянською екскурсією в Сум, що поверталася після огляду Дніпреста 10-ХІ. За браком екскурсійної бази селяни ночували на вокзалі.

Окружне Екскурсійне Бюро опинилося в надзвичайно тяжкому стані. Воно примушено відмовлятися від прийому екскурсій бо їх нема де помістити. Екскурсійне бюро протягом кількох місяців звертається вже до Харківського ОБК, до Миськраї і до інших установ з проханням дати відповідне приміщення для влаштування екскурсійної бази. Але приміщення такого нема. Все кінчається лише обіцянками.

Треба остаточно усунути низку хиб в екскурсійній роботі. З велика кількість заяв від совику, трудящих, ВУЗ'ів, робфахів не тільки України, а Ленінграду, Москви то-що, що зазначають своє злиновання на ті умови, в яких екскурсій перебували в Харкові.

Коли протягом одного місяця не буде дано відповідної бази—прийм екскурсій треба припинити до того часу, доки де приміщення врешті буде.

Книжки та журнали

Українське сходознавство

«СХІДНИЙ СВІТ». (Орган Всеукраїнської Наукової Асоціації Сходознавства) № 3—4, стор. 352—4. № 5, стор. 285—3. ДВУ. 1928.

Ще трохи більш, як рік тому наші читачі роботи Всеукраїнської Наукової Асоціації Сходознавства виходили з великими але невеликими бюлетенями на правах рукопису. Розгорнулася робота, викликаючи потребу в ґрунтовному науковому виданні. І почала нова книжка «Східного Світу» що з'являється перед нами, зайвий раз доводить не тільки доцільність видання, але, що найголовніше, наявність широких перспектив, що розгортаються перед розвитком українського радянського сходознавства.

Щоб збагнути усю широчину цих перспектив, досить згадати тільки про двох-трьох галузей дослідної роботи ту спадщину яку нам залишила діяльність ще дуже давнього минулого.

По-перше, що до самої дослідницької роботи: завдання керівників політиці царяму, що мінно тримала українську наукову думку в рамках «крайнього» провінціалізму, підпорядкованого провінції зважати імперські центри капіталістичної економіки, великі галузі наукового дослідження просто усувалися з поля зору місцевих науковців: економіка країн сходу, питання культури, суспільних процесів, нарешті питання етнографії, етнографії, фольклору чужих країн, і т. ін.—все це лічилося немов би поза компетенцією і навіть поза цікавістю українських культурних сил. Не доводилося говорити, що систематичне переведення такої практики дуже сприяло звузненню горизонтів широкій культурній масі на Україні створюючи те явище, що не раз фіксувалося партійною науковою і громадською критичною думкою, як «зобачення обрї», «закручення», «провінціалізм» то-що.

По-друге, з значний ряд здавна усталених наукових положень так чи інакше зв'язаних з актуальними проблемами нашої, української будівничого буття, де нині відбувається корінний переверт і переорієнтація цінностей, на підставі нових даних і під кутом зору матеріалістичного світогляду. Взявмо хоч би уявлює комплекс питань, як академічних, так і суцільно актуальних, що зв'язані з оцінкою обсягу, рівня, віддаючості і цінності ваги східних монгольських і тюркських культур давнього минулого. В ці галузі створилися штампові уявлення, що з ними зв'язана ціла традиційна історико-культурна теорія — боротьби лісу в степу, то б то, буні-то «виної» осідло-лісової культури в «виної» — кочовницько-скотарської; а з цими положеннями ув'язувалась теорія провінціалістичної культуртрегерської ролі європейського Заходу до «зміцнення» Сходу, що ґрунтувалась ідеологічно імперіалізм і зобража експансію на Влізля і Далекий Схід парської Росії.

В тих величезному значенні наукових відкриттів, що вибивають остаточно ґрунт з під капіталістично-публіцистичної історіографії перед українським сходознавством стоять великі завдання і великі можливості.

Не менш можливості і широкі обрї розгортаються перед українським сходознавством дослідницькими силами і в таких актуальних

галузях, як вивчення економіки, культури і життя сил країн Влізлого Сходу, що в них багато де-які мають досить живі господарські і культурні стосунки з Радянською Україною. Нарешті тримати культурні сили України на рівні всебітного орієнтування в досягненнях сучасного радянського сходознавства є дуже важливою функцією журналу.

Останні дві книжки журналу залишають враження всебічного що до обсягу і глибокого що до наукової цінності охоплення журналом його широких і багатограних завдань. Перше, що слід відзначити, це та що журнал добре справляється з розподілом тематики, виставляючи в належній пропорції і в потрібному повноті та своєчасності охоплювати і питання сьогоденної актуальності, як питання економіки, сучасної культури і міжнародного стану та стосунків країн Сходу, так і питання та проблеми академічно-дослідницького значення.

Зробити на темі першої категорії треба відзначити такі, як статті М. Велічка про турецько-персько-афганську угоду, ст. Ол. Гладстерна та В. Стамбулова про боротьбу турецької економіки і політики з експансією європейського капіталу; ст. ст. Смірнова, Ламдо, та Оадогурського про розвиток промисловості і про транспорт в Туреччині, низка праць в економіці Парсії, Єгипту, Єгипту, Китаю, Монголії (ст. Гладстерна, А. О. Смирновського, Маслова, Вавилова та ін.).

Широке освітлення знаходять у двох останніх книжках країн радянського сходу, як в питаннях етнографії, культурних процесів, економіки, так і в питаннях природних даних і культурних перспектив. За важливістю теми і цінністю даних цікава в останній галузі ст. Оузова «До справи впливальної та господарної деградації безсезонних країн Євразії».

Багато зміщено в журналі цінних статей і заміток з історії, археології, історії культури окремих місцевостей України, зокрема південно-української степової смуги, а також — країн і народів Влізлого Сходу. Зайшовши і цікава наукова хроніка.

Журнал цікавий всім змістом своїм не тільки для спеціаліста чи практичного робітника сходознавства, але для кожної культурної людини, ширячи горизонти, вводячи в курс роботи над глибокими цікавими і дуже актуальними нині проблемами зв'язку в тій океаном цінностей і культурно-творчих можливостей, що відомий у нас під уковною і вірною назвою «Сходу».

Слід похвалувати з приводу, порівняючи, малого тиражу журналу.

Проблеми, що їх розробляє «Східний Світ» і знайомить з ними читача, досить цікаві для кваліфікованого культурного активу, а культурний актив той на тридцятимільйонній Україні в багато раз перебільшує число тих, хто поки-що, не видно з тисячного (тілжко!) тиражу, відкавився питаннями українського радянського сходознавства.

І обсяг культурно-наукових потреб на Україні, і журнал «Східний Світ» своєю явистістю вкуні подають ту сукупність даних що повинна сприяти поширенню аудиторії журналу.

МИК. НОВИЦЬКИЙ.

БОРИСОВ. М. — *Vivo la commune!* (Хай живе комуні!) Повість з епохи 1871 року. ДВУ. Київ, 1928, стр. 80, ц. 65 коп.

Це чи не перша книжка українською мовою, що в художній формі подає опис подій утворення і заглиблення комуні 1871 р. Книжка безперечно цікава, своїм змістом була б прийдати для дуже широкого кола читачів: школярів, селян, червоноармії то-що, коли б видання було. «Культура» (Київ) — поставилося би до справи більш сумлінно.

Хоч цього не показано та видно, що це є переклад з російської мови. Перекладач охит-

рив, заховався, бо відчувати мабуть, що переклад йому на горіж за такий переклад. І справді, це не переклад, а якесь жакливе галімантя, проте шире зроблена за словниками. Та коли перекладаючи чи редагуючи переклад науковий, треба пильнувати за словником, щоб дотримати наукової української термінології, допору ще нової, неусталеної в напій літературі, то зовсім інша річ з перекладами художніх творів, де треба знати мову народню, а не зкупати слово в реченні за словниками. Іноше огидно читати, інак-

не такі перекладали лише збільшують похвальні міщанські анекдоти про укр. мову.

Безперечно, переклад повісті Борисова збільшить кількість таких анекдотів. Немає змоги перерахувати всі приклади. Їх бо повно в книжці. Подамо все ж кілька: «буржуазія тікала зовнішньої (?) (ст. 6), «у боротьбі з своїм розлюченим ворогом» (ст. 5), «і охудлий від лиховицтва видочок» (ст. 10), «напакотувати люльку» (ст. 10), «хотіла югнути в натовп», «юрба везла геть гармату», «хрипить змируща мати» (ст. 18), «за неміготливими очима», «двері ганку прочинились» (ст. 20), «щоб потамувати голод, юрба з'юрбилась» (ст. 23), «треба оханути їх» (ст. 25), «алочини в причини боротьби з прусаками», (ст. 34), «вони не злосились на париде, «виструнчив-ся», «спричний будинок», «партико кристо», «очутилась воша» (хотів сказати—очутилась), «до залви поставились ухвалити» і т. і. т. д. Це кілька зразків з перших 50 ст., а в книжці аж 80 ст.

І школа стає такою праці, тим більше, змістом повісті цікава. Дівчинка Каміла лінилася сиротою. Вилукає вулицями Парижу, пристає до комунарів і гвардійців, і разом з ними бере участь в боях на барикадах, випригавши шпиль, а після розгрому комунів за допомогою своєї знайомиї утікає з Франції.

Автор вдало, ніби-то словами цієї Каміли, її вражіннями, спостереженнями подає описи подій французької революції 1871 р., помилки комунарів, дилу розправу над революціонерами з боку осканженної буржуазії. Особливо кмітливо подано руїну комунів, розстріл комунарів.

Книжку розраховано на масового читача, для того на початку подано вступ про причини, зміст і характер революції та чому вона завдала поразки. Разом з тим подано напіврозуміння, хто такі Тіер, інші генерали, навіть пояснено слово «амрад».

Але на великий жаль, і цей вступ, і далі в тексті повісті повно чужих слів, який вступ написав так мудро, що звичайному читачеві годі його зрозуміти. Зовсім не пояснено такі слова: уаурпатор, імітатор, капітуляція, портгера, вола, тінь Маркса, Капкан (автор особливо захоплений цим і весь час повторює його), Карманьйола, контраст, екстаз, мушкетерський, отек, абсант, гамел, аспект, катра фізіології і т. і.

Чимало таких річень, що їх надто різко вживати в книзі для масового читача (не забуваємо, що тираж видання — 5.000 прим.). Галіфе—генерал, «що втопив у крові Парижську революцію» або «віддали комуні шпату й серце», чи «імперіалізм, стежачи за розростанням економічними успіхами німецького дусіда». А таких місць—безліч в книзі.

Це все змушує нас не дивлячись на цікавий зміст, велику потребу в такій літературі, рішуче не радити повість ні до бібліотек шкільних, ні тим більше—в хати-читальні, салони та робітничі клуби.

Мих. БИКОВЕЦЬ.

Культурно-мистецька хроніка

В Сталіно й Артемієвську гостролював в потику Укрфільм Олександр Доляно-Саботницький. В його репертуарі багато пісень народів СРСР: українські, якутські, киргизькі, узбецькі, єврейські, татарські й ін. Значне місце відведено пісням народів Західної Європи. Перед кожною піснею артист пояснює зміст її, що особливо влучно, бо пісні виконує він мовами народів. Великим успіхом виходить користуватися пісні «Мак Ферзон» (шотландська пісня) та «Війна» (польська), крім того гумористичні пісні киргизькі.

З'явився із закордонном всенародною бібліотекою України. Всенародна бібліотека України за 10 років свого існування налагодила науковий зв'язок майже зі 100 бібліотеками всіх країн світу. Бібліотека обслуговується викладачами з бібліотеками Індії, Аргентини, Канади, Данії, Швеції, Норвегії, Бельгії, Англії, Франції та інш. Непомітно Всенародна бібліотека України одержала від Нью-Йоркської публічної бібліотеки велику партію книжкової літератури.

Музика в школі

Дитяча шкільна музична організація все більше притягає увагу сучасних композиторів, що допомагають створенню спеціальної інструментально-хорової літератури. Коли збільшиться художньо-революційного репертуару ще дуже мало, то якість всього час поліпшуватиметься. Участь в шкільному музичному будівництві видатних композиторів і композиторських колективів («Харківський Муздрам кол. проф. Богатирева, Київський Муздрам кол. проф. Богатирева, Московський консерватор») є запорукою в тому, що школа соціального виховання скоро в дійсності стане центром масового музичного виховання й освіти.

М. Ілліопитов-Іванов. Гімни праці. Соч. 59. Для 2-х голосного дитячого хору з супроводженням фортепіано. Государ. Надаст. Музичного сектора. Москва, 1927 г. Тираж 1000 экз. Ціна 1 р. 40 коп.

Коли уважно проаналізувати цей хоровий твір, можна почути нескладну, але дуже гарну мелодію, чіткий і бадьорий ритм, нема складних стрибків, звичайне розвивання інтервалів. Чудове голосоведіння й свіжа гармонія, роблять цей чудовий твір ще більш цінним.

Не дивлячись на простоту, хор вражає новим стилем витриманістю, монументальністю, логічністю й великим розмахом музичної думки. Автор використав всі режими можливості кожного голосу, давши можливість кожному з них як сказати «розійтись і показати себе».

В деяких місцях фортепіановий супровід дублює хорові партії, але цінність хору не зменшується, а навпаки, ще більше робиться він могутнім й чітким. Дуже мало таких чудових творів. Вивчити цей хоровий твір—це значить репрезентувати школі шайкрайний подарунок. Технічний бік видання дуже гарний.

С. Дрімцов. Комсомолец. Молодецький. Ор. 39, № 2. Слова В. Сосюрі, Присвята Дмитру Грудні.

Пісня для двоголосного дитячого хору або дуету (сопрано і альт, або тенор і баритон)

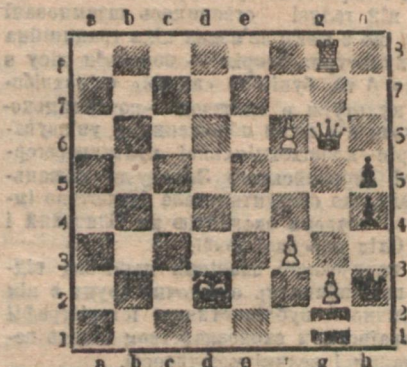
ДВУ. 1929 р., тир. 1000 прим., ц. 25 коп. Діапазон першого голосу «Мі», 1-ої октави «Фа», 2-ої; другого—«До» 1-ої октави, «Ре»—2-ої октави. З боку діапазону ноти «До» і «Ре» другої октави для альтів вваженими; крім цього «перехрещування» голосів для дитячих хорів—річ ще складна й часто вони не зможуть подолати й виконати вимог акторського голосоведіння. Мелодія цього твору бадьора й дуже цікава, нема незвичайних розв'язань інтервалів. Ритм чіткий, сардонія хоча й не сучасна, але твір від цього тільки виграв. З боку метру хор уявляє собою нескладну метричну річ. Автор амальовує партинку, що можна спостерігати під час від'їзду молодці до лав Червоної армії. В супроводі фортепіано відтворюються звуки гармоніки з «забороненими» революційними знайками. Взагалі цінний своїм художнім змістом революційний твір, що можна приналежити до кращих зразків дитячої сучасної шкільної хорової літератури.

Збірник пісень для дітей. Виробничий колектив студентів науково-композиторського факультету Московської консерваторії. Держ. видав-во музсектора. Москва 1927 р. тир. 500 прим. Ц. 1 руб. 25 коп. Збірник розраховано на першу і другу групи молодшого колективу шкільної соціалу. Більшість пісень з середньому регістрі дітей цього віку (всього в збірнику 12 пісень). Мелодія пісень не складна, метро-ритм чіткий і бадьорий. Пісні: 2, 3, 6, 9, 11 і 12—малої трудності, пісні—1, 4, 5, 7, 8 і 10—середньої трудності. Гармонію пісень автори подали свіжо з наближенням до сучасної і цим самим допомагають виховувати наше дитинство до сприйняття сучасних звукових комплексів. Фортепіановий супровід зроблено дуже добре. При розробці комплексів «Транспорту», «Виробництва», більшість пісень можна використати для музлюстрації. Варто цю збірку перекласти на українську мову, бо крім збірника «Сонечко»—Л. Ревуцького рівноцінного йому нема. Видання гарне.

Олександр ПЕРУНОВ.

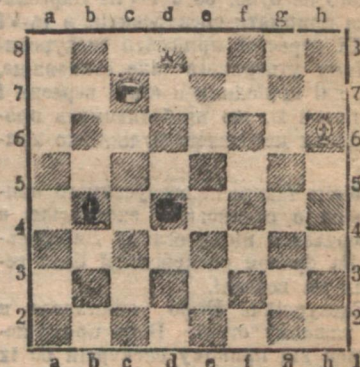
Шахи й шашки

Завдання № 20. О. ДЕЛЕРА.

Білі—Кр. d2 Фg6 Тg8 п. f3, f6, g2. (6)
Чорні—Кр. h2 h4, h5 (3)
Мат за 3 ходи.

Етюд № 20 Б. БЛИНДЕРА

Білі—дамки d8, h6 шашка c7 (3)
Чорні—дамка b4, шашка d4 (2)
Білі виграють.

Партия № 4. Шашки

Відіграно у Києві у жовтні ц. р.

Білі—Нотов і Горелі.

Чорні—Можорішський.

1. a3—b4 16. a5
2. b2—a3 17. b6
3. a1—b2 18. c5
4. g3—f4 19. e5 : g3
5. h2 : f4 20. f6—g5

6. b4—c5 21. b5 : d4
7. c3 : c5 22. g5 : c3
8. d2 : f4 23. g7—f6
9. f2—e3 24. b8—c7
10. g.—f2 25. f6—g5

11. c3—d4 26. c7—b5
12. b2—c3 27. f6—f6
13. c5—h6 28. d3—c7
14. f2—g3 29. e7 : c5
15. g3—h4 30. ні здалися